

Konkurranseloven kapittel 4:

Kontroll med foretakssammenslutninger

Oppdatert 10. oktober 2008.

Konkurransetilsynet skal gripe inn mot foretakssammenslutninger som fører til eller forsterker en vesentlig begrensning av konkurransen. Kontrollen med foretakssammenslutninger etter konkurranseloven kapittel 4 innebærer at Konkurransetilsynet fører tilsyn med strukturen i markedet, mens reglene i kapittel 3 forbyr visse former for konkurransebegrensende atferd.

Fusjoner og oppkjøp er typiske eksempler på foretakssammenslutninger. Andre eksempler er overtakelse av kontroll over et foretak gjennom en aksjonæravtale eller andre typer avtaler som innebærer mulighet til å utøve avgjørende innflytelse over foretaket. I enkelte tilfeller er opprettelsen av et fellesforetak (joint venture) en foretakssammenslutning.

Konkurransetilsynet har også adgang til å gripe inn mot erverv av andeler i et foretak selv om ervervet ikke fører til kontroll over foretaket.

Sentrale begreper

Reglene om kontroll med foretakssammenslutninger inneholder flere begreper av betydning for meldeplikten, som er inspirert av tilsvarende vilkår i EU-/EØS-konkurranseretten.

Europakommisjonen har utferdiget [retningslinjer for forståelsen av disse begrepene](#), som også vil være relevante ved tolkningen av konkurranselovens bestemmelser og forskrifter gitt i medhold av loven.

Konkurransanalyse og effektivitetsgevinster

Når Konkurransetilsynet skal vurdere om en foretakssammenslutning vil føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen, må tilsynet foreta en analyse av virkningene den vil kunne få på markedene som berøres av transaksjonen. Først må det eller de relevante markedet(ene) avgrenses både produktmessig og geografisk. Se eget [temaark om det relevante markedet](#).

Deretter vurderes hvilken markedsposisjon transaksjonen gir det nye selskapet. Selskapets markedsandel vil være utgangspunkt for den videre analysen. Et annet sentralt moment i vurderingen er i hvilken grad det er vanskelig for nye aktører å etablere seg i markedet. For å få tilstrekkelig informasjon om foretakssammenslutningen vil det som regel være nødvendig å innhente opplysninger fra kunder, konkurrenter og leverandører.

Dersom foretakssammenslutningen medfører at de involverte foretakene får en vesentlig grad av markedsrett, eller forsterker en allerede foreliggende vesentlig grad av markedsrett, vil lovens krav om at det må foreligge en vesentlig begrensning av konkurransen normalt være oppfylt. Et foretak med markedsrett vil i stor grad kunne opptre uavhengig av kunder og konkurrenter. Kommisjonens [retningslinjer for vurdering av horisontale foretakssammenslutninger](#) og [retningslinjer for vurdering av ikke-horisontale foretakssammenslutninger](#) kan gi nyttig veiledning også i forhold til foretakssammenslutninger som vurderes etter den norske konkurranseloven.

Det er et vilkår for inngrep at det foreligger en vesentlig konkurransebegrensning i strid med lovens formål om effektiv bruk av samfunnets ressurser. Det betyr at dersom en foretakssammenslutning medfører effektivitetsgevinster som oppveier ulempen ved redusert

konkurransen, vil foretakssammenslutningen godkjennes til tross for at den har negative virkninger for konkurransen. Et typisk eksempel på effektivitetsgevinster er kostnadsbesparelser på grunn av stordriftsfordeler. Ifølge lovens formålsbestemmelse skal det ved anvendelse av loven også tas særlig hensyn til forbrukernes interesser.

Tilknyttede begrensninger

Det hender at det i tilknytning til en foretakssammenslutning avtales begrensninger i aktørens handlefrihet som isolert sett vil kunne være i strid med forbudene i konkurranseloven §§ 10 og 11 mot henholdsvis konkurransebegrensende samarbeid og utilbørlig utnyttelse av dominerende stilling. Eksempler på dette er konkurranseklausuler som innebærer at kjøperen av virksomheten i en overgangsperiode er sikret mot konkurranse fra selger, eller kjøps- og leveringsforpliktelser mellom kjøper og selger.

Konkurransetilsynet vil vurdere om foretakssammenslutningen eller ervervet sammen med de tilknyttede begrensningene fører til eller forsterker en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med lovens formål. Dersom Konkurransetilsynet ikke griper inn mot foretakssammenslutningen, vil begrensninger som er direkte knyttet til foretakssammenslutningen og nødvendige for gjennomføringen av den, ikke være i strid med forbudene i konkurranseloven §§ 10 og 11. Kommisjonens [retningslinjer for tilknyttede begrensninger](#) kan gi veiledning om hva som er omfattet av dette begrepet. Det er i utgangspunktet opp til partene selv å vurdere om slike begrensninger kan anses som lovlige.

Vedtak om inngrep

Hvis det er grunnlag for å gripe inn mot en foretakssammenslutning, skal Konkurransetilsynet forby den eller tillate den på vilkår. Ved tillatelse på vilkår vil normalt strukturelle tiltak være å foretrekke, eksempelvis kan det være aktuelt å pålegge salg av deler av virksomheten. Dersom det er behov for det, kan Konkurransetilsynet oppnevne en forvalter som skal bistå ved gjennomføringen av vedtaket. Kommisjonens [utkast til retningslinjer om avhjelpende tiltak](#) kan gi veiledning om hvilke typer tiltak som kan bli aktuelle.

Meldeplikt

For at Konkurransetilsynet skal bli gjort oppmerksom på og få informasjon om foretakssammenslutninger, er det innført alminnelig meldeplikt. Foretakssammenslutninger må meldes til Konkurransetilsynet ved en alminnelig melding. Kravene til innholdet i en alminnelig melding følger av konkurranseloven § 18 annet ledd. Konkurransetilsynet har gitt [retningslinjer](#) som gir veiledning om hvilke opplysninger en slik melding nærmere skal inneholde.

Foretakssammenslutninger hvor de involverte foretakene har en samlet omsetning i Norge under 50 millioner kroner er unntatt fra den alminnelige meldeplikten. En foretakssammenslutning er dessuten unntatt fra den alminnelige meldeplikten dersom kun ett av de involverte foretakene har en årlig omsetning i Norge over 20 millioner kroner. Det er tilstrekkelig at ett av disse vilkårene er oppfylt for at foretakssammenslutningen skal være unntatt fra meldeplikten.

Det opp til partene selv å bestemme når de vil gi tilsynet melding om foretakssammenslutningen, så lenge partene ikke har begynt å gjennomføre foretakssammenslutningen. Det er imidlertid forbudt å gjennomføre fusjoner og oppkjøp som er meldepliktige etter konkurranseloven, før Konkurransetilsynet har behandlet saken. Gjennomføringsforbudet gir dermed en oppfordring til å melde foretakssammenslutningen så

tidlig som mulig. Foretakssammenslutningen må imidlertid kunne beskrives konkret nok til at Konkurransetilsynet anser at meldingen tilfredsstillende innholdskravene.

Dersom Konkurransetilsynet ønsker å se nærmere på saken, må tilsynet innen 15 virkedager etter at den alminnelige meldingen er mottatt pålegge foretakene å inngi fullstendig melding. I så fall må foretakene det gjelder gi ytterligere og mer detaljert informasjon om transaksjonen. Innholdskravene til fullstendig melding følger av forskrift om melding av foretakssammenslutninger § 4 første ledd. Konkurransetilsynet har gitt [retningslinjer](#) om de nærmere kravene til hvilke opplysninger en slik melding skal inneholde.

Konkurransetilsynet kan med hjemmel i konkurranseloven § 24 be om opplysninger utover det som følger av kravene til alminnelig og fullstendig melding dersom det er behov for det.

Et foretak kan også på frivillig grunnlag inngi en fullstendig melding. Foretaket kan således erstatte den alminnelige meldingen ved først å sende inn en fullstendig melding.

Det gjelder en rekke frister for Konkurransetilsynets behandling av en sak etter reglene om kontroll med foretakssammenslutninger. Saksbehandlingstiden fra alminnelig melding er mottatt og frem til et eventuelt inngrepsvedtak vedtak vil kunne være inntil 5-6 måneder. Dersom foretaket unnlater å inngi alminnelig melding og i stedet inngi fullstendig melding uten at Konkurransetilsynet har pålagt det, vil saksbehandlingstiden bli noe kortere.

Det er mulig å inngi meldinger elektronisk via [Altinn](#), en nettportal for elektronisk innlevering av skjemaer til offentlige myndigheter. Foretakene kan selv velge om de vil inngi meldingen elektronisk eller på annen måte. Manuelt skjema er tilgjengelig på Konkurransetilsynets internettsider www.konkurransetilsynet.no.

Konkurransetilsynet er pålagt å kunngjøre visse opplysninger om alle foretakssammenslutninger som meldes til tilsynet. Bakgrunnen for dette er blant annet at berørte tredjeparter skal få anledning til å fremme synspunkter om hvorvidt foretakssammenslutningen bør godkjennes eller ikke. Informasjon om [meldte foretakssammenslutninger](#) er tilgjengelig på Konkurransetilsynets nettsider.

Gjennomføringsforbud

Det er forbudt å gjennomføre fusjoner og oppkjøp som er meldepliktige etter konkurranseloven, før Konkurransetilsynet har behandlet saken. Dette innebærer at partene må unnlate å gjennomføre transaksjonen. Når en foretakssammenslutning er meldt til Konkurransetilsynet ved alminnelig melding, gjelder gjennomføringsforbudet frem til fristen på 15 virkedager for å pålegge såkalt fullstendig melding er utløpt. Dersom Konkurransetilsynet pålegger fullstendig melding, fortsetter gjennomføringsforbudet å gjelde inntil tilsynet eventuelt varsler at inngrep kan bli aktuelt, og tilsynet kan også bestemme at gjennomføringsforbudet skal gjelde helt frem til saken er endelig avgjort.

Klageadgang

Hvis Konkurransetilsynet griper inn mot en foretakssammenslutning, kan partene klage vedtaket inn for Fornyings- og administrasjonsdepartementet. Det gjelder frister for departementets behandling av saken.

I saker av prinsipiell eller stor samfunnsmessig betydning kan Kongen i statsråd tillate en foretakssammenslutning som Konkurransetilsynet har grepet inn mot. Det er åpnet for at øverste politiske myndighet i Norge kan overprøve konkurransemyndighetene dersom andre hensyn enn konkurransepolitiske tilsier at en foretakssammenslutning bør tillates. Dette

gjelder selv om sammenslutningen etter en konkurransefaglig vurdering bør gripes inn mot. Tillatelse kan først gis etter at Konkurransetilsynet har truffet vedtak i saken, men det er ikke nødvendig å avvente eventuell klagebehandling i departementet.

Sanksjoner

Dersom noen overtrer den alminnelige meldeplikten, gjennomføringsforbudet eller et inngrepsvedtak, kan vedkommende ilegges overtredelsesgebyr eller straff (bot eller fengsel). Overtredelsesgebyr kan kun ilegges foretak, mens både foretak og personer kan straffes. Konkurransetilsynet har dessuten adgang til å ilegge den som et vedtak retter seg mot tvangsmulkt for å sikre at vedtaket overholdes.